CZU: 339.9:339.727.22:339.743 **https://doi.org/10.59295/sum11(4)2024_03**

TENDINȚELE ACTUALE ALE DEGLOBALIZĂRII FINANCIARE

Angela FILIP, Inesa BRUMĂ,
Universitate de Stat din Moldova

Deglobalizarea reprezintă un proces complex ce ține de încetinirea generală a procesului de globalizare, de degradare și reducere a interconexiunilor și influență reciprocă a anumitor țări, care, precum și suspendarea acestora din cauza anumitor factori fundamentali. Deglobalizarea cunoaște mai multe interpretări și forme de manifestare. Sub aspect economic, deglobalizarea conduce la reconfigurarea lanțurilor logistice, modificarea relațiilor comerciale dintre țări și schimbarea fluxurilor internaționale ale forței de muncă. Forma principală de manifestare a deglobalizării o constituie fragmentarea economiei globale. De asemenea deglobalizarea provoacă așteptări inflaționiste, afectează funcționarea sistemelor de plăți internaționale, determină schimbările pe piața valutară internațională și redistribuirea fluxurilor investițiilor străine directe.

Cuvinte-cheie: *deglobalizare, fragmentare, fluxuri investiționale, sisteme de plăți*

CURRENT TRENDS OF FINANCIAL DEGLOBALIZATION

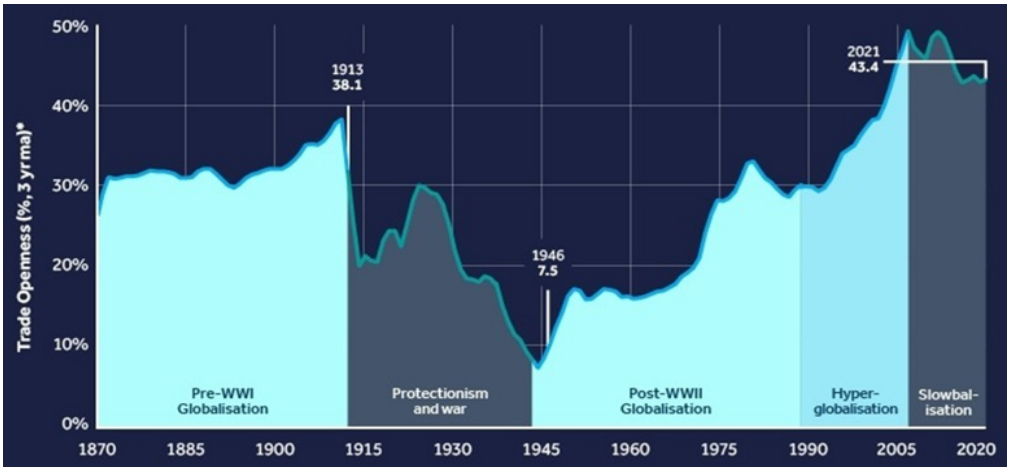
Deglobalization is a complex process related to the general slowdown of the globalization process, the degradation and reduction of interconnections and mutual influence of certain countries, which, as well as their suspension due to certain fundamental factors. Deglobalization has several interpretations and forms of manifestation. From an economic point of view, globalization leads to the reconfiguration of logistic chains, the modification of commercial relations between countries and the change of international labor flows. The main manifestation of deglobalization is the fragmentation of the global economy. Likewise, deglobalization causes inflationary expectations, affects the functioning of international payment systems, determines changes in the international currency market and redistributes foreign direct investment flows.

Keywords: *deglobalization, fragmentation, investment flows, payment systems*

INTRODUCERE

La începutul anul 2023, experții Christian Keller și Renate Marold au publicat rezultatele analizei nivelului deschiderii comerciale (figura 1). În perioada 1990-2008, a avut loc globalizarea accelerată. Apoi, către anul 2021, a fost constatată încetinirea globalizării. Raportat la aceasta, ei afirmă: „Astăzi, „s*lowbalizarea*" pare să se îndrepte spre *deglobalizare*. Perturbările recente ale lanțurilor valorice globale, precum pandemia de COVID-19, războiul din Ucraina, diferențele ideologice tot mai mari și tranziția ecologică, au determinat guvernele și corporațiile să reconsidere dependențele externe. Ei caută mai aproape de casă și de parteneri de încredere pentru modele de creștere mai rezistente" [11].

Figura 1. Dinamica nivelului de deschidere comercială.

Sursa: [11].

Deglobalizarea se manifestă prin schimbarea importantă a formelor de colaborare internațională dintre țări de natură economică și financiară, precum și crearea unor crize economico-financiare în viitor.

În prezent, o importanță deosebită o prezintă studierea procesului de deglobalizare datorită multitudinii incertitudinilor și riscurilor, pe care le comportă.

Scopul prezentului articol îl constituie studierea esenței și formelor de manifestare a deglobalizării, inclusiv de natură financiară.

MATERIALE ȘI METODE

Studiul efectuat se bazează pe viziunile academice a specialiștilor în domeniul globalizării, opiniile experților referitoare la tendințele deglobalizării pe fondul consecințelor crizelor economice și financiare globale, precum și datele statistice oferite de companiile specializate și unele instituții financiare internaționale. Informația colectată a fost supusă analizei prin metode de cercetare cu caracter genaral.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Pentru prima dată, termenul de „deglobalizare" a început să fie folosit din anul 1989, însă argumentarea fundamentală a fost pusă de către sociologul și politologul filipinez Walden Bello, în anul 2001, fiind binevenită afirmația sa: „Deglobalizarea nu este un sinonim pentru retragerea din economia mondială. Înseamnă un proces de restructurare a sistemului economic și politic mondial, astfel încât acesta din urmă să construiască capacitatea economiilor locale și naționale, în loc să o degradeze. Deglobalizarea denotă transformarea unei economii globale de la una integrată în jurul nevoilor corporațiilor transnaționale la una integrată în jurul nevoilor popoarelor, națiunilor și comunităților" [7].

În momentul de față, este necesară precizarea esenței procesului de deglobalizare, care, în mai multe surse, este definită în mod diferit:

- Dicționarul Diplomatic prezintă definiția: „Deglobalizarea este un proces de degradare și reducere a interconexiunilor și influență reciprocă a țărilor și popoarelor lumii, care, însă, nu presupune o încetare completă a proceselor de globalizare, ci suspendarea acestora din cauza pierderii încrederii în modelul de dezvoltare existent" [23].
- Wikipedia consideră această noțiune drept „procesul de diminuare a interdependenței și integrării între anumite unități din întreaga lume, de obicei, statele-națiune" [4].
- Autorii Markus Kornprobst și Jon Wallace au următoarea opinie: „Deglobalizarea este o mișcare către o lume mai puțin conectată, caracterizată prin state naționale puternice, soluții locale și controale la frontieră, mai degrabă decât instituții globale, tratate și libera circulație" [13].

În urma sintezei opiniilor experților asupra deglobalizării, putem deduce anumite trăsături de bază ale acesteia [12], [17]:

- Desfășurarea proceselor de dezintegrare și criza integrării regionale, care sunt consecințe ale problemelor economice acumulate, precum și lipsa de voință a statelor de a transfera o parte din suveranitatea lor la nivel supranațional;
- Dinamica negativă a ponderii exporturilor de bunuri și servicii, precum și investițiile directe în PIB-ul global;
- Creșterea protecționismului, instituirea sporită a barierelor comerciale, precum tarifele și cotele;
- Reducerea investițiilor străine directe (ISD);
- Localizarea lanțurilor globale de aprovizionare;
- Ridicarea nivelului de reglementare;
- Sporirea tensiunilor geopolitice;
- Promovarea politicilor de aplicare a sancțiunilor.

De asemenea, cercetătorii procesului de deglobalizare menționează factorii de impact [24]:

- Adâncirea diferențelor geopolitice și a confruntărilor;
- Probabilitate mare de survenire de noi pandemii.
- Dezvoltarea roboticii și schimbările în preferințele consumatorilor, care vor intensifica reindustrializarea țărilor dezvoltate și revenirea unor industrii retrase anterior în țările în curs de dezvoltare.

Unii experți propun măsurarea deglobalizării cu ajutorul următorilor indicatori [4]:

- Valoarea bunurilor și serviciilor, de ex., exporturile plus importurile, ca proporție din venitul național sau pe cap de locuitor;
- Forța de muncă/oameni, de ex., ratele nete de migrație; fluxurile de migrație către interior sau spre exterior, ponderate în funcție de populație (și remitențele rezultate în procente din PIB);
- Volumul capitalului, de ex., investiții directe interne sau externe ca proporție din venitul național sau pe cap de locuitor.

Pentru perioada 2020-2022, s-au prefigurat așteptările multor experți ce țin de continuarea trendului descendent, pornit în anul 2018, a raportului volumului comerțului mondial în Produsul Intern Brut global datorită introducerii barierelor comerciale, măsurilor restrictive în timpul crizei pandemice, crizei energetice și lanțului de aprovizionare, precum și războiului din Ucraina.

Însă aceste așteptări nu s-au confirmat. Raportul nominalizat, în anul 2020, a constituit 52,4%, iar în anul 2021, acest indicator a crescut până la 56,8%. Apoi, acest raport a atins nivelul de 62,5%, sporind cu 5,7 p.p. [21].

Raportat la aceasta, unii autori au propus folosirea termenului de „slowbalization”, adică de „globalizare lentă” sau de încetinire a procesului de globalizare:

- De exemplu, autorul Daniel Gros a constatat: „În loc să provoace scăderea comerțului global, așa cum se așteptau mulți, aceste bariere comerciale și măsuri restrictive nu au făcut decât să încetinească globalizarea, transformând-o într-o „globalizare lentă”. În mod remarcabil, în ciuda războiului din Ucraina și a perturbărilor lanțului de aprovizionare din ultimii câțiva ani, comerțul, ca procent din PIB, a atins un nivel record în 2022, subliniind rezistența sistemului comercial internațional. ...reziliența percepută a comerțului global poate induce în eroare. Deși barierele comerciale recente au dus la un volum mai mare de comerț, multe dintre ele implică costuri semnificative” [10].
- Cercetătorul Remo Dalla Longa a declarat: „„Slowbalization” este un cuvânt care ar fi putut foarte bine să fi fost inventat în timpul pandemiei COVID-19, o criză care a generat noi modalități de utilizare a infrastructurilor. Acest lucru ne obligă să le consideram deconectate de la globalizare, în timp ce până acum infrastructurile erau motoarele structurale către globalizare” [3].
- Expertul Otaviano Canuto a afirmat: „Termenul „slowbalization” – încetinirea creșterii fluxurilor transfrontaliere – poate fi, într-adevăr, aplicat tendințelor pentru bunuri, capital și oameni după criza financiară globală, mai degrabă decât deglobalizare – sau scăderi directe ale fluxurilor și stocurilor transfrontaliere [1].

De asemenea, Otaviano Canuto a propus examinarea „globalizării noi” („newbalization”), invocînd argumentul: „...natura și sfera globalizării evoluează în următorii ani, deoarece fluxurile pot continua să încetinească în domenii tangibile, precum comerțul cu bunuri, în timp ce se accelerează în cele mai intangibile domenii, inclusiv comerțul cu servicii și fluxurile transfrontaliere de date” [1].

În anii 2023-2024, compania Teneo a organizat chestionarea directorilor executivi (CEO) și investitorilor. Răspunsurile sunt înclinate să afirme că cele mai semnificative efecte ale deglobalizării au început deja (69% dintre directori executivi) sau se vor întâmpla în viitor (57% dintre investitori), sugerând că deglobalizarea poate fi tratată mai curând drept un „proces”, decât un „eveniment” [5].

Mai jos sunt prezentate cele mai importante aspecte ale deglobalizării considerate de participanții chestionării.

Tabelul 1. Cele mai importante aspecte ale deglobalizării.

Aspectul	Directorii generali (CEO)	Investitorii
Tensiunile geopolitice	59%	30%
Problemele funcționării lanțului de aprovizionare	52%	32%
Bariere comerciale mai importante	51%	33%
Reducerea accesului la piețele consumatorilor	34%	36%
Deconexiuni culturale	24%	24%
Politici monetare inconsistente	16%	31%

Sursa: [5].

Din datele tabelului 1, drept cele mai importante probleme ale deglobalizării sunt considerate tensiunile geopolitice, aspectele funcționării lanțului de aprovizionare și barierele comerciale.

Unii specialiști vorbesc despre pericolul *fragmentării economice globale* ce ține de divizarea economiei mondiale în câteva blocuri comerciale distincte, scindarea în domeniul distribuirii tehnologiilor și funcționarea sistemelor de plăți. [14]

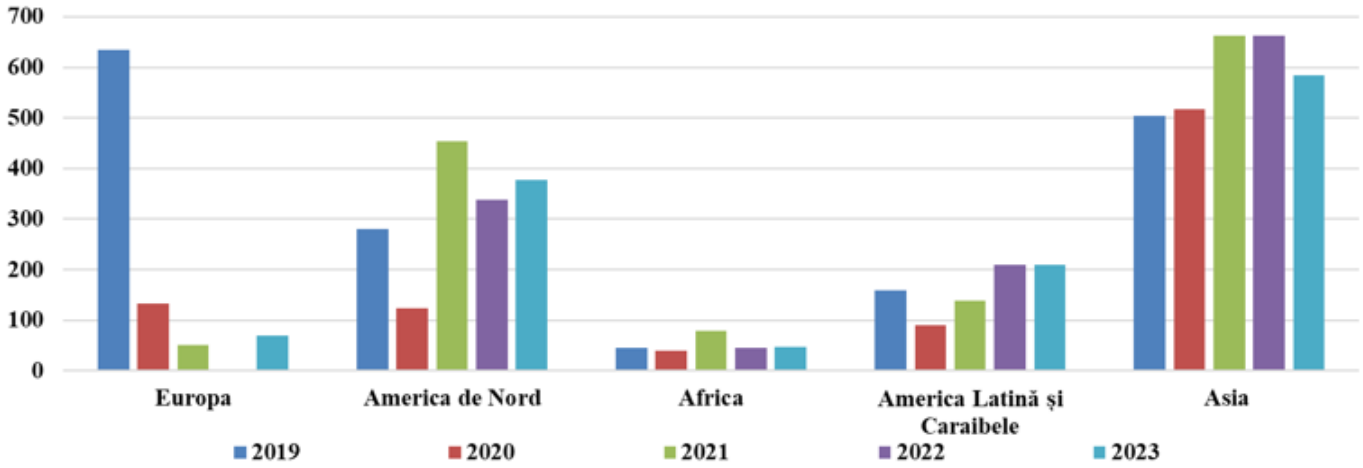
Acest proces survine sub impactul perturbărilor lanțurilor globale de aprovizionare cauzate de pandemia COVID-19, conflictul armat din Ucraina și confruntările geopolitice ample, care au impus mai multe țări și firme să-și revadă dependențele comerciale externe pentru a dezvolta lanțuri de aprovizionare mai sustenabile.

În legătură cu aceasta, sunt promovate strategii de „nearshoring", „reshoring" (reducerea producției în țara de origine) și „friendshoring" (transformarea producției către aliați de încredere).

Experții Fondului Monetar Internațional au estimat costurile fragmentării economice globale prin reducerea PIB-ului global pe termen lung cu circa 7% sau aproximativ 7,4 trilioane de dolari SUA. [18]

Unii specialiști au remarcat impactul tensiunilor geopolitice asupra distribuției geografice a investițiilor străine directe (ISD) (figura 1).

Figura 1. Distribuția geografică globală a ISD (miliarde USD).

Sursa: [20].

După cum se observă în figura 1, fluxurile mondiale ale ISD s-au orientat preponderent spre Asia, ponderea căreia, în anii 2019-2023, s-a mărit de la 29,5% până la 42,8%. ISD, în această regiune, au însumat 584 de miliarde USD.

America de Nord a atras, în anul 2023, ISD în volum de 377 miliarde de USD (cu o pondere de 27,6%).

Experții UNCTAD afirmă că ISD între țările îndepărtate din punct de vedere geopolitic – cele cu interese politice divergente sau politici externe – s-au redus de la 23%, în 2013, la 13% în 2022 [19].

Autorul Michele Ruta a emis următoarea apreciere impactului pe care războiul din Ucraina îl comportă asupra reorientării fluxurilor investiționale: „Analiza noastră arată că firmele vor reevalua riscurile geopolitice și pot muta producția din țările pe care le consideră mai riscante, posibil remodelând lanțurile valorice globale într-o oarecare măsură. Dar având în vedere capitalul existent, costul căutării alternativelor și diferențele salariale între țări, este probabil ca acest proces să fie mai degrabă treptat decât brusc. Și nu va avea ca rezultat o inversare a globalizării decât dacă este susținută de o intervenție pronunțată a guvernului." [15] Iar în opinia expertului Stefan Ellerbeck fluxurile investiționale, la nivel mondial, se vor forma sub impactul reconstituirii alianțelor economice determinate de schimbările geopolitice. De asemenea, ISD se vor orienta spre țările percepute ca sigure din punct de vedere politic și economic sau cu risc scăzut, pentru a evita perturbarea fluxului de afaceri. [6]

Sub aspect valutar, deglobalizarea se manifestă prin reducerea pozițiilor USD și Euro pe piața financiară internațională. Aceasta se manifestă, în primul rând, prin scăderea ponderii valutelor respective în cadrul

activelor oficiale de rezervă. În semestrul IV al anului 2020, activele oficiale în USD au avut ponderea de 55,0%, iar în semestrul IV al anului 2022, aceasta a constituit 54,2%. În aceeași perioadă, ponderea Euro s-a micșorat, respectiv, de la 19,9% până la 18,5% [2].

În al doilea rând, a avut loc reducerea ponderii USD și Euro în plățile internaționale. Potrivit sistemului SWIFT, această cifră a fost de 80% până în 2022, dar din toamna lui 2022 a început să scadă și a ajuns la 70% [22].

Federația Rusă, China, India și alte țări asiatice au devenit lideri în tranziția de la dolarul SUA și Euro la monedele naționale în cadrul decontărilor reciproce. Ponderea yuanului, în plățile internaționale, aproape s-a dublat în decursul anului 2022, până la 3,6–3,7% [22].

Potrivit Studiului trienal al pieţelor OTC FX, efectuat de Banca Reglementărilor Internaționale, ponderea yuanului chinez în cifra de afaceri globală a crescut de la 4%, în 2019, la 7% în 2022 [16].

În opinia unor experți, deglobalizarea poate deveni un factor important pentru creșterea nivelului inflației. În special, Garnry Peter afirmă: „Globalizarea a fost motorul principal din spatele unei inflații mai scăzute în lumea dezvoltată și, prin urmare, deglobalizarea ar însemna, probabil, o inflație mai mare pe viitor și pe măsură ce producția se va reîntoarce în Europa și SUA, va fi mai scumpă. Într-o notă de deglobalizare din luna martie a acestui an, am evidențiat și Vietnamul ca și câștigător în Asia din lanțurile globale de aprovizionare în curs de reconfigurare. Sistemele de încredere în sine înseamnă, de asemenea, mai puține just-in-time și mai multe tampoane, ceea ce prezumă mai multe investiții în viitor și, în consecință, prețuri mai mari ale mărfurilor.” [8]

CONCLUZII

În urma manifestărilor deficiențelor fundamentale ale globalizării, care, la nivel superlativ, s-au manifestat în formă de crize globale, economia mondială a trecut la etapa deglobalizării. În prezent, multe state recurg la măsuri de protejare activă a producătorilor naționali de concurența externă. Urmând logica dezvoltării ciclice a economiei, procesele de globalizare sunt înlocuite de fragmentare economică.

Drept consecință financiară importantă a deglobalizării survine sporirea așteptărilor inflaționiste. De asemenea, au loc procese de regionalizare valutară, schimbarea configurației funcționării sistemelor de plăți internaționale și redirecționarea fluxurilor investiționale investiționale.

Referințe:

1. Canuto Otaviano, *Slowbalization, Newbalization, Not Deglobalization*. https://www.policycenter.ma/publications/slowbalization-newbalization-not-deglobalization
2. *Currency composition of official foreign exchange reserves (COFER)*. https://data.imf.org/?sk=e6a5f467-c14b-4aa8-9f6d-5a09ec4e62a4
3. *Dalla Longa Remo, From globalization to slowbalization*. https://www.sdabocconi.it/en/sda-bocconi-insight/zoom-on/economics--society/from-globalization-to-slowbalization
4. *Deglobalization*. https://en.wikipedia.org/wiki/Deglobalization#:~:text=Deglobalization%20or%20deglobalisation%20is%20the,and%20investment%20between%20countries%20decline
5. *Deglobalization*. https://www.teneo.com/vision2024/deglobalization/
6. Ellerbeck Stefan, *What's the difference between 'friendshoring' and other global trade buzzwords?* https://www.weforum.org/agenda/2023/02/friendshoring-global-trade-buzzwords/
7. *Focus on the Global South, The Paradigm: Deglobalization*. https://systemicalternatives.org/2014/02/14/the-paradigm-deglobalisation/
8. Garnry Peter, *Deglobalisation will accelerate and impact inflation*. https://www.home.saxo/content/articles/equities/deglobalisation-will-accelerate-and-impact-inflation-03082022
9. *Global foreign direct investment grew 3% in 2023 as recession fears eased*. https://unctad.org/news/global-foreign-direct-investment-grew-3-2023-recession-fears-eased
10. Gros Daniel, *The Hidden Costs of ,,Slowbalization”*. https://www.project-syndicate.org/commentary/new-globalization-paradigm-offers-more-trade-but-less-welfare-by-daniel-gros-2024-04#:~:text=Instead%20of%20causing%20global%20trade,GDP%20reached%20a%20record%20high

11. Keller Christian, Marold Renate, *Deglobalisation: what you need to know.* https://www.weforum.org/agenda/2023/01/deglobalisation-what-you-need-to-know-wef23/
12. Komolov Oleg, *Deglobalization: new trends and challenges in world economy*. https://cyberleninka.ru/article/n/deglobalizatsiya-novye-tendentsii-i-vyzovy-mirovoy-ekonomike
13. Kornprobst Markus, Wallace Jon, *What is deglobalization?* https://www.chathamhouse.org/2021/10/what-deglobalization
14. *RFQ: The Potential Implications of Global Economic Fragmentation for the Food and Energy Trade of Small Island Developing States (SIDS)*. https://thecommonwealth.org/rfq-potential-implications-global-economic-fragmentation-food-and-energy-trade-small-island#:~:text=These%20sourcing%20strategies%20are%20fuelling,along%20technology%20and%20payment%20systems
15. Ruta Michele, *How the war in Ukraine is reshaping world trade and investment.* https://blogs.worldbank.org/en/trade/how-war-ukraine-reshaping-world-trade-and-investment
16. Scutt David, *Explainer: the PBOC USD/CNY fix and how it impacts FX markets*. https://www.forex.com/en/news-and-analysis/explainer-the-pboc-usd-cny-fix-and-how-it-impacts-fx-markets/#:~:text=CNY%20share%20of%20global%20FX,th%20most%20traded%20currency%20globally
17. *The evolution of deglobalization*. https://www.spglobal.com/en/enterprise/geopolitical-risk/evolution-of-deglobalization/
18. *The High Cost of Global Economic Fragmentation*. https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/08/28/the-high-cost-of-global-economic-fragmentation
19. UNCTAD*, Global economic fracturing and shifting investment patterns*. https://unctad.org/publication/global-economic-fracturing-and-shifting-investment-patterns
20. UNCTAD*, World investment report 2023*. https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023
21. World Trade to GDP Ratio 1960-2024, https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/WLD/world/trade-gdp-ratio#:~:text=World%20trade%20to%20gdp%20ratio%20for%202022%20was%2062.56%25%2C%20a,a%201.21%25%20decline%20from%202018
22. Гордеева Кира, *Как меняется экономика в эпоху деглобализации*. https://www.vedomosti.ru/kapital/trends/articles/2023/12/04/1008771-kak-menyaetsya-ekonomika
23. *Деглобализация*. http://diplomaticdictionary.com/dictionary/%D0%B4%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F/
24. *Острова инноваций: почему России стоит готовиться к деглобализации.* https://www.forbes.ru/mneniya/483913-ostrova-innovacij-pocemu-rossii-stoit-gotovit-sa-k-deglobalizacii

Date despre autori:
Angela FILIP, Universitate de Stat din Moldova.
E-mail: filip77@mail.ru
ORCID: 0000-0003-2359-860X

Inesa BRUMĂ, Universitate de Stat din Moldova.
E-mail: ina_rum@mail.ru
ORCID: 0000-0002-0901-5191

Prezentat la 30.09.2024